

GƏLƏCƏK PEŞƏLƏRİN ATLASI

Sədaqət Qəmbərova,

“Cənubi Qafqazda Peşə Təhsilinə Dəstək” layihəsinin koordinatoru

e-mail: sadaqat59@mail.ru

Gələcəyin peşələri. Bu gün müasir dünya, o cümlədən əmək bazarı və iqtisadiyyatın tələbləri çox sürətlə dəyişir. Artıq bir dəfə əldə edilmiş bilik və bacarıqlardan daim istifadə etmək mümkün deyil, elmi-texniki tərəqqi yeni bilik və bacarıqların əldə edilməsini zəruri edir. Yeni texnologiyaların inkişafı ilə bir çox peşələr aktuallığını itirirərək tədricən sıradan çıxır, onları müntəzəq metodlara və rəqəmsal texnologiyalara əsaslanan yeniləri əvəz edir. Əvvəllər yalnız fantastik romanlarda təsvir edilən peşələr getdikcə reallığa çevrilir.

“Gələcəyin peşələri” dedikdə, 5-10 il ərzində əmək bazarında ehtiyac duyulacaq peşələr nəzərdə tutulurdu. Lakin COVID-19 pandemiyası, global kompüterləşməyə ehtiyac, tibbi kəşflər və s. vəziyyəti dəyişdirdi, gələcək üçün xəyal etdiklərimiz gözəniləndən daha tez reallaşdı. “Gələcək” adlandırdığımız bir çox peşələrə artıq bu gün ehtiyac duyulmasının şahidi oluruq.

İşəgötürənlər nə düşünür? İstənilən şirkətin ən qiymətli aktivisi onun insan kapitalıdır – işçilərin bilik və bacarıqları, innovativ yanaşmalarıdır. Hazırda əmək bazarının tədqiqatı, eləcə də işəgötürənlər arasında aparılan sorğuların nəticələrini əvvəlki illərlə müqayisə etdikdə aydın olur ki, işəgötürənlərin bilik və bacarıqlara olan tələbləri sürətlə dəyişir. İşəgötürən yalnız peşəsini yaxşı bilən işçilərə deyil, eyni zamanda çətin problemləri həll etmək və üzərinə məsuliyyət götürmək bacarığı, tənqidi düşüncəyə malik, komandada işləmək və s. qabiliyyətləri olan işçilərə ehtiyac duyur. Onların fikrinə görə, XX əsrdən

miras qalan ənənəvi təhsil XXI əsrin sürətlə dəyişən tələblərinə tam cavab vermir.

Bu gün Azərbaycanın əmək bazarında belə bir mənzərə ilə qarşılaşmış oluruq: bir tərəfdə işsizlər və ya işaxtaranlar, digər tərəfdə isə boş iş yerləri və ya işçi axtaran işəgötürənlər. Daha dəqiq ifadə etsək, işəgötürənlərin tələbləri ilə işaxtaranların bacarıq və iş qabiliyyəti arasında bir uyğunsuzluq vardır. Bəs bu uyğunsuzluq nədən qaynaqlanır? Çünki işaxtaranların bilik və bacarıqları artıq köhnəlib və ya iqtisadiyyatın müasir tələblərinə cavab vermir.

“Cənubi Qafqazda Peşə təhsilinə dəstək” layihəsi. Peşəkar işçi qüvvəsinin hazırlanması və insan resurslarının inkişafı ölkə iqtisadiyyatının, o cümlədən müəssisələrin məhsuldarlığının və rəqabətqabiliyyətinin yüksəlişi üçün əsas şərtidir. Bazar iqtisadiyyatının işçi qüvvəsinin keyfiyyətinə, təhsilinə, peşə və ixtisas səviyyəsinə tələbləri getdikcə artmaqdadır. İqtisadiyyatın sahələrini ixtisaslı kadrlarla təmin etmək üçün təhsil sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsinə dəstək vermək ölkədə işəgötürənlərin maraqlarını təmsil edən Azərbaycan Respublikası Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyasının (ASK) prioritet istiqamətlərindən biridir. ASK-nın Almaniyanın “Bildungswerk der Wirtschaft Mecklenburg-Vorpommern e. V.” Tədris Mərkəzi ilə əməkdaşlığı çərçivəsində həyata keçirilən “Cənubi Qafqazda Peşə təhsilinə dəstək” layihəsinin əsas məqsədi peşə təhsilinin inkişaf etdirilməsi ilə gənclərin məşğulluq imkanlarının artırılması və müvafiq olaraq müəssisələrin peşəkar işçilərlə təmin edilməsidir. İqtisadiyyatın

müxtəlif sahələrində uğurlu fəaliyyət göstərə bilən, təşəbbüskar, özünə və gələcəyə inamlı gənclərin yetişdirilməsi peşəyönümü işinə xüsusi diqqət verilməsini zəruri edir.

Peşəyönümü: YENİ PEŞƏLƏRİN ATLASI.

“Cənubi Qafqazda Peşə təhsilinə dəstək” layihəsinin icrası bir neçə istiqaməti əhatə edir ki, bunlardan biri təhsilalanların ixtisas seçimində, gələcək karyera planlaşdırılmasında onlara dəstək verməkdir. Bu məqsədlə ASK peşəyönümü istiqamətində müxtəlif fəaliyyətlər həyata keçirir.

Layihə çərçivəsində Moskva Skolkovo İdarəetmə Məktəbi və Strateji Təşəbbüslər Agentliyinin ekspert qrupu tərəfindən hazırlanmış “Yeni peşələrin Atlası” Azərbaycan dilinə tərcümə edilmişdir. Dünya Bankı və Beynəlxalq Əmək Təşkilatının birgə layihələrinə əsaslanaraq yaradılmış “*Yeni peşələrin Atlası*” bir peşəyönümü alətidir, gənclərə təhsil və karyera yoluna daha şüurlu yanaşmağı və onu qurmağı öyrədir. Vəsait yeniyetmələr, valideynlər, müəllimlər, müxtəlif dərəcələrin nümayəndələri, təhsil mütəxəssisləri və işəgötürənlərin istifadəsi üçün nəzərdə tutulub. Atlas, ilk növbədə, onlara ənənəvi peşələrdən kənarda daha cəlbedici peşə dünyasının olduğunu göstərmək üçün yaradılıb. Nə qədər paradoksal görünsə də, əslində “Yeni peşələrin Atlası” bu gündən danışır, yəni bu gün nə etməli, nədən başlamalı, uğurlu gələcəyə aparan yolu necə qurmalı olduğumuzu təsvir edir.

Atlasın strukturu: *Gələcək peşələr bir yeniyetmənin gözü ilə.* Vəsaitə gələcək mütəxəssislərin iş gününü təsvir edən hekayələr daxil edilmişdir. Gələcəkdə nə işlə məşğul olacağı və nə edəcəyi barədə aydın təsəvvürü olmayan yeniyetmə bir qız robot-dovşanın vasitəsilə gələcəyə düşür və iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrindən olan peşələr dünyasını gəzir. Hekayələrdə yalnız yeni peşələr haqqında deyil, həm də iş yerlərinin, texnologiyaların, işin təşkili yollarının necə dəyişdiyi izah edilir.

Tapşırıqlar. Hər bir iqtisadi sahəni əks etdirən bölmənin sonunda tapşırıqlar var. Oxucular verilmiş şərtlər – keyslər əsasında Atlasda nəql edilən hekayələri fikirləşməlidirlər.

Gələcəyin obrazı. Sənaye sahəsinin yaxın gələcəkdə necə dəyişəcəyi, əmək bazarında yeni meyillər, hansı yeni texnologiyaların istifadə olunacağı təsvir edilir.

Yeni peşələr. Atlas nəzəri material və oyun dəstlərindən ibarət bir vəsaitdir. 27 iqtisadi sahəni

əhatə etməklə, ümumilikdə 5-15 ildə meydana gələ biləcək 300-ə yaxın peşə haqqında məlumat verir.

Nəticə hissəsində ən mühüm tendensiya ümumiləşdirilir və oxucuya gələcək karyerası ilə bağlı plan tərtib etməyə kömək edən suallar təqdim edilir.

Atlas oyun dəsti. Atlasın oyun dəstinə 6 peşəyönümü oyunu və gələcəyə aid 22 peşənin təqdimatı daxildir. Metodun mahiyyəti bu təqdimatların və oyunların ardıcıl olaraq keçirilməsini nəzərdə tutur. Bunların içərisindən yerli mühitə uyğun 2 oyun – “Gələcək peşələrin lotosu” və “Gələcəyin mütəxəssisi” oyunları seçilmiş və Azərbaycan dilinə tərcümə edilmişdir. Bu iki oyunun seçilməsi onların bir-birini mahiyyət baxımından tamamlaması ilə əlaqədardır.

Pilot fəaliyyətlər. Gələcək peşələrin Atlası orta məktəb şagirdləri, peşə seçimində çətinlik çəkən və gələcək karyera yolu haqqında aydın təsəvvürü olmayan gənclər üçün nəzərdə tutulmuşdur. Onun milli səviyyədə peşəyönümü aləti kimi istifadə edilməsi üçün ASK müvafiq rəsmilər, o cümlədən Elm və Təhsil Nazirliyi və Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyi ilə çoxsaylı müzakirələr aparmışdır. Vəsait onlar tərəfindən müsbət qiymətləndirilsə də, hələ ki, onun orta məktəblərdə tətbiq edilməsi mümkün olmamışdır. Bununla belə, “Cənubi Qafqazda Peşə təhsilinə dəstək” layihəsi çərçivəsində Texnika və Texnologiyalar üzrə Bakı Dövlət Peşə Təhsil Mərkəzinin tələbələri üçün Atlas üzrə seminarlar keçirilmişdir. Tələbələrə “Gələcək nədir? Onu necə planlaşdırmaq olar?” mövzusunda təqdimatlar edilmiş, gələcəyin peşələri haqqında məlumat verilmişdir. Daha sonra tələbələr kiçik qruplara bölünmüş və onlarla birgə “Gələcək peşələrin lotosu” və “Gələcəyin mütəxəssisi” oyunları keçirilmişdir. Oyunların məqsədi gənclərə gələcəyin planlaşdırılması və karyera yolunun müəyyən edilməsində kömək etməkdir.

Ümid edirik ki, bugünkü məktəblilər bir neçə ildən sonra əmək bazarına daxil olacaq və bu müddət ərzində dünya əhəmiyyətli dərəcədə dəyişəcək, gələcəyə baxış və karyera seçimi nöqtəyi-nəzərindən “Yeni peşələrin Atlası” Azərbaycan gəncləri üçün faydalı və maraqlı bir vəsait olacaqdır. Biz məktəblilərə öz imkanlarını doğru qiymətləndirib məqsədlərini dərk etməkdə, daha düzgün seçim etmələrinə kömək etmək fikrindəyik.